

Vidusskola

ANO 75

ANO DALĪBVALSTIS

Izdale

APVIENOTO NĀCIJU ORGANIZĀCIJA

Apkopotie citāti ilustrē dažādus skatījumus uz ANO darbu, tās panākumiem un neveiksmēm. Lasot piedāvātos citātus, meklē pamatojumu atbildei uz jautājumiem:

1) Kādi un cik būtiski ir ANO mērķi? 2) Cik lielā mērā ANO mērķi ir sasniegti?

A fragments Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūti, parakstīti 1945. gada 26. jūnijā Sanfrancisko.

1. pants. Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķi ir:

1. Uzturēt starptautisko mieru un drošību un šā mērķa labad veikt efektīvus kolektīvus pasākumus miera apdraudējuma nepieļaušanai un novēršanai, agresijas aktu vai citu miera pārkāpšanas gadījumu apspiešanai un mierīgiem līdzekļiem saskaņā ar taisnīguma un starptautisko tiesību principiem noregulēt un atrisināt tādus starptautiskus strīdus un situācijas, kuras var novest pie miera izjaukšanas.
2. Attīstīt draudzīgas attiecības starp nācijām, pamatojoties uz nāciju līdztiesības un pašnoteikšanās principa respektēšanu, kā arī veikt citus attiecīgus pasākumus vispārējā miera nostiprināšanai.
3. Īstenot starptautisko sadarbību starptautisko ekonomisko, sociālo, kultūras un humanitāro problēmu risināšanā un cilvēka tiesību un pamatbrīvību cieņas veicināšanā un attīstībā visiem bez rases, dzimuma, valodas vai reliģijas atšķirības.
4. Būt nāciju rīcības saskaņošanas centram šo kopējo mērķu sasniegšanā.

B fragments Nails Gardiners. Apvienoto Nāciju noriets un kritums: kāpēc ANO ir izgāzusies un kā tā ir jāreformē. 2007.

Nails Gardiners ir vēstures zinātņu doktors un politikas komentētājs ASV un Apvienotajā Karalistē.

ANO izgāšanās ir daudzpusīga, un to nevar saistīt ar vienu vienīgu iemeslu. Daļēji tā ir neizdevusies vadība, apvienojumā ar sliktu pārvaldību, disciplīnas trūkumu un plašu neefektivitāti, kā arī dziļi iesakņojusies korupcijas kultūra. Tā ir saistīta arī ar morālās skaidrības trūkumu starptautiskajā vidē – nevēlēšanos stāties pretī genocīdam vai totalitāro režīmu darbībām, kā arī gatavību pieņemt tirānus un diktatorus. Tas ir novedis pie ticības zuduma ANO spējai iestāties pat par savu Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju vai aizsargāt pasaules visneaizsargātākos iedzīvotājus, tostarp etnisko tīrīšanu upurus un bēgļus, kuri meklē aizsardzību zem ANO karoga.

Neatkarīgi no ANO neveiksmju un vājuma cēloņiem, nevar būt šaubu, ka tā ir organizācija, kas atrodas krīzes stāvoklī, nav pārliecināta par savu nākotni, ir iesaistīta skandālos, cieš no virzības trūkuma un neskaidrām izredzēm. Citiem vārdiem sakot, šī pasaules organizācija ir 21. gadsimta prasībām arvien nepiemērotāk aprīkota un ir ceļā uz nozīmes zaudējumu, ja vien tā nepiedzīvo pārvērtības. Mūsdienās Apvienoto Nāciju Organizāciju vislabāk raksturot kā slimīgu pacientu, kas gaida asins pārliešanu.

C fragments Federiko Majors Saragosa intervijā žurnālam *Share International* (2007).

Federiko Majors Saragosa bija spāņu zinātnieks, politiķis, diplomāts, dzejnieks; UNESCO ģenerāldirektors (1987–1999).

Es uzskatu, ka Apvienotās Nācijas kopš aukstā kara beigām ir pakāpeniski vājinātas.

1954. gadā ANO amatpersonas saprata, ka pasaulei ir jādalās ar saviem resursiem un ka ir netaisnīgi, ka dažas valstis ir tik nabadzīgas, bet citas tik turīgas. Toreiz tika izveidota pirmā vissvarīgākā programma: Apvienoto Nāciju Attīstības programma (UNDP). Pēkšņi starptautiskā sabiedrība saprata, ka galvenā ir dalīšanās. Kas ir labākais rīcības veids, lai dalītos? Attīstība.

Tad sekoja ilgas diskusijas, kā visas valstis attīstīt vienlīdzīgi, un vai politiskā, izglītības un kultūras attīstība ir ekonomiskās attīstības priekšnoteikums. To mēs tagad saucam par „veseluma attīstību”. Bet tad parādījās vēl viens jēdziens, kas ir vēl svarīgāks: „endogēna attīstība” – kā palīdzēt valstīm attīstīties pašām. Tā ir „spēju veidošana”, bet šobrīd mēs to nedarām; ja mēs to darītu, katra bagātā valsts tam veltītu 0,7 procentus sava IKP [iekšzemes kopprodukts].

Trešais lielais solis attīstības jomā bija jēdziens „ilgtspējība”. Attīstība ir bezjēdzīga, ja mēs izsmeļam dabas resursus. Tāpēc katrs mūsu izmantotais resurss proporcionāli jāpapildina.

Acīmredzams, ka mēs nesperam nevienu no šiem trim vienkāršajiem un veselajam saprātam atbilstošajiem attīstības soļiem. Neesam panākuši attīstību ar cilvēceju seju...

D fragments Hosē Ramoss-Horta, Jasmīna Šerifa. Atdzīvīnāt ANO Statūtu garu. *Huffington Post*, 2017.

Hosē Ramoss-Horta ir Nobela Miera prēmijas laureāts, bijušais Austrumtimoras prezidents. Jasmīna Šerifa ir zviedru juriste ar specializāciju cilvēktiesībās un bēgļu tiesībās, kas ilgus gadus strādājusi dažādās ANO organizācijās.

Otrā pasaules kara beigās liela daļa pasaules valstu bija tieši iesaistītas karā vai izjuta tā ietekmi. Kara noziegumi, koncentrācijas nometnes, okupācijas un atombumba bija kļuvušas par realitāti. No 50 līdz 85 miljoniem cilvēku bija gājuši bojā.

Iepriekš nepieredzētā kolektīvā apņēmībā radās globāla griba pacelt cilvēci jaunā līmenī. Apvienoto Nāciju Organizācija radās no iznīcības pelniem un radīja krāšņu vīziju visai cilvēcei: pasargāt nākamās paaudzes no kara posta un aizstāvēt cilvēktiesības.

Kopš tās izveidošanās nav bijis Trešā pasaules kara. Pašnoteikšanās ir aizstājusi koloniālismu, un miljoni ir atbrīvoti. Slimības ir uzvarētas, mazināta galējā nabadzība. Mūsdienās ir daudz lielāka izpratne par cilvēktiesībām un starptautiskajām tiesībām.

Būtiskās jomās mēs esam arī izgāzušies. Mēs esam tālu no globāla miera un drošības. Mēs neesam panākuši vispārēju cilvēktiesību ievērošanu. Kopš 1945. gada esam bijuši liecinieki vairāk nekā divsimt bruņotiem konfliktiem, kuros zaudētas vairāk nekā divdesmit miljoni dzīvību. Deviņdesmit procenti no tiem, kas zaudējuši dzīvību pēc Otrā pasaules kara notikušajos konfliktos, ir bijuši civiliedzīvotāji. [..]

Atbildība gulstas ne tikai uz ANO un pasaules līderiem. Tā gulstas uz katru no mums.

Apvienoto Nāciju Organizācija nav neizdevusies. Tie esam mēs, kuriem kopīgi neizdodas sekot tās ideāliem un Statūtiem, pieņemot vai izvairoties no lēmumiem. Kad būsīm gatavi un kopīgi izlemsim piepildīt ANO ideālus, mēs ieraudzīsim konvencijas, ziņojumus un struktūras kā nenovērtējamus instrumentus ceļā uz šiem ideāliem.

E fragments Jussi Hanhimaki. Apvienoto Nāciju Organizācija: ļoti īss ievads, 2008.

Jussi Hanhimaki ir somu vēsturnieks, kurš specializējies Aukstā kara, ASV ārpolitikas un starptautisko organizāciju vēsturē.

Ar visiem saviem sasniegumiem un trūkumiem ANO joprojām ir neaizstājama pasaules sabiedrības daļa 21. gadsimta sākumā. Ja tā pēkšņi izzustu, tas ir, ja tās sastāvdaļām ļautu izjukt, miljoniem cilvēku visā pasaulē drīz dzīvotu sliktāk. Tas vien ir pietiekams iemesls saglabāt un atbalstīt ANO. Tomēr, novērtējot Apvienoto Nāciju Organizācijas nozīmi un iespējas to uzlabot, jāpatur prātā daži svarīgi apsvērumi.

Pirmkārt, ANO nevar būt „miera garants”. Kamēr valstu pamatā ir nacionālas valsts jēdziens, kamēr pastāv nacionālas intereses, kamēr valstu valdības atbild tikai par savas valsts iedzīvotāju labklājību, ANO trūkst patstāvīgas rīcības iespēju. Citiem vārdiem – tā paliek kā valstu rīks, kaut arī mūsdienu pasaulē draudi drošība mēdz rasties nevis starp valstīm, bet gan to iekšienē vai no dažādiem starptautiskiem grupējumiem.

Otrkārt, savas pastāvēšanas laikā ANO ir izveidojusi struktūras un birokrātiju, kas savā ziņā ir tās jaunākais ienaidnieks. Kā jebkura organizācija, arī ANO ir vieta, kur indivīdi veido karjeru, konkurē savā starpā un pretojas pārmaiņām. Tas padara viegli ANO nosodāmu. Vēl svarīgāk – ANO ir tieksme nevis reformēt esošās, bet veidot jaunas struktūras. Rezultātā necīgi resursi bieži tiek izšķiesti darbības saskaņotības trūkuma dēļ. ANO ir tāls ceļš ejams, līdz tā darbosies kā vienots veselums.

Treškārt, ANO nevar turpināt pozitīvi ietekmēt bez pietiekamas atbalsta bāzes. Tas galveno atbildību par organizācijas finansēšanu uzliek bagātākajām pasaules valstīm. Paradokss ir acīmredzams: daži turīgie apmaksā darbības, kas galvenokārt vērstas uz palīdzību citiem. Viens no lielākajiem izaicinājumiem nākotnē būs bagātākajām dalībvalstīm – īpaši ASV un Eiropas Savienības valstīm – izskaidrot saviem pilsoņiem, kāpēc daļa ienākumu jāizmanto ANO finansēšanai. Šī izaicinājuma pārvarēšana noteiks ja ne ANO nākotni, tad vismaz organizācijas efektivitāti.

F fragments Kurts Valdhaims. Miera izaicinājums, 1980.

Kurts Valdhaims (1918–2007) bija austriešu politiķis un diplomāts, ANO ģenerālsekretārs (1972–1981).

Es negaidu brīnumus vai iespaidīgus panākumus – nopietns politisks progress reti balstās uz kādu no tiem, bet esmu pārliecināts, ka Apvienoto Nāciju Organizācija nodrošina vislabāko ceļu uz nākotni tiem, kam ir pārliecība par mūsu spēju pašiem veidot savu likteni uz šīs planētas.

G fragments **Valsts prezidentes Vairas Viķes Freibergas runa** ANO 61. Ģenerālajā asamblejā 2006. gada 19. septembrī.

Ir dabiski, ka dažādām valstīm ir atšķirīgas prioritātes un izpratne par draudiem. Tā ir realitāte. Tieši šī iemesla dēļ mums ir nepieciešama ANO kā centrālā satikšanās vieta, kurā var noskaidrot mūsu kopīgās intereses, kā arī ietverošā un demokrātiskā veidā izstrādāt kopīgus plānus. Šobrīd īstenotās ANO reformas ir nepieciešamas mūsu visu labumam un mums visiem, bez izņēmuma.

Apvienoto nāciju organizācijas ietvaros noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem ir vienreizēja leģitimitāte, morāls svars un politiskā autoritāte. Tomēr nav noslēpums, ka gandrīz 200 dalībvalstu organizācijā lēmumu pieņemšana mēdz ieilgt. Taču, neskatoties uz līdzšinējo mokoši lēno ANO reformu gaitu, pēdējā gada laikā ir panākts ievērojams progress. ANO ir vitāli svarīgi turpināt tiekties vairojot uzticību un labu gribu visās mūsu nācijās, jo citādi rīkoties mēs nedrīkstam. [..]

Izejot no savas personīgās kara bērna un bēgļa pieredzes, savā laikā iepazinusi bailes, aukstumu, zaudējumus un badu, es aicinu pasaules vadītājus glābt no šādas pieredzes visus bērnus, ko vien varam izglābt. Mums ir kopīgs mērķis izplatīt jau tik daudz nāciju sasniegto mieru, brīvību un pārticību tālāk visā pasaulē. Tas ir paveicams, tas ir jāpaveic, bet to mēs varam paveikt, vienīgi strādājot visi kopā.

H fragments **Valsts prezidenta Egila Levīta uzruna** ANO Ģenerālās asamblejas 74. sesijas Vispārējās debatēs, 2019. gada 24. septembrī. Skatāma te: <https://youtu.be/TrucJfbdw5Y>

Pēdējo 30 gadu gaitā Latvija un tās iedzīvotāji ir piedzīvojuši iespaidīgas pārmaiņas. Uzskatu, ka arī ANO ir jāmainās – jāpielāgojas mūsdienu apstākļiem, lai varētu cīnīties ar šobrīd aktuālajām problēmām. Izmantosim laiku, kas atlicis līdz ANO dibināšanas 75. gadadienai, lai padarītu organizācijas darbu mērķtiecīgāku un vērtīgāku – dosim jaunu sparbu organizācijas darbam pie iekšējām reformām, it īpaši pie Drošības padomes pārveides. ANO ir jāattīstās, lai tā nezaudētu savu ietekmi.

ANO Statūtos ierakstītie principi mūsdienās ir tikpat aktuāli kā to pieņemšanas brīdī pirms 74 gadiem. Man ir liels prieks, ka Latvijai tagad ir brīvība dzīvot saskaņā ar šiem principiem savā zemē, kā arī atbildība tos aizstāvēt visā pasaulē.

I fragments **Havjers Peress de Kveljars par ANO mērķiem**

Havjers Peress de Kveljars (1920-2020) bija Peru diplomāts, ANO ģenerālsēkretārs (1982-1991).

Tā kā cilvēka daba ir tāda, kāda tā ir, mieram neizbēgami jābūt relatīvam stāvoklim. Dzīves būtība ir cīņa un konkurence, un pilnīgs miers ir gandrīz bezjēdzīga abstrakcija. Cīņa un konkurence ir stimulējošas, taču, kad tās izvēršas konfliktā, tās kļūst postošas un graužošas. Politisko institūciju, piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas, mērķis ir novilkt robežu starp cīņu un konfliktiem un ļaut valstīm palikt šīs līnijas pareizajā pusē.

J fragments **Andželīnas Džolijas ievadvārdi UNESCO-UNHCR augsta līmeņa apaļā galda sanāksmē 2020. gada 13. jūlijā.** Andželīna Džolija ir amerikāņu aktrise, režisore un ANO augstā bēgļu komisāra (UNHCR) īpašā sūtne.

COVID-19 ir izrādījies neticams zinātnes, atklājumu un inovāciju veicinātājs. Ja mēs spētu panākt to pašu izglītībā – sajūdzot jaunās tehnoloģijas ar valdības un privātā sektora finansējumu un miljoniem talantīgu jauniešu sparbu, tā būtu labākā iedomājamā pote pret nabadzību un beztiesību visā pasaulē.

Protams, nav viena risinājuma, kas atbilstu visām situācijām. No vienas puses, ir pieejamas pārsteidzošas jaunas tehnoloģijas, lai atbalstītu tālmācību. No otras puses, daudziem bērniem nav piekļuves pat televizoram vai radio, nemaz nerunājot par klēpj datoru vai bezvadu internetu. [..]

Manuprāt, pamatjautājums ir šāds: vai mēs bēgļus uztveram kā apgrūtinājumu vai kā individuus ar milzīgu potenciālu, kuri, saņemot atbilstošus rīkus, var attīstīt prātu, sniegt ieguldījumu sabiedrībā un palīdzēt stabilizēt dzīvi savā mītnes valstī? Man ir tikai viena atbilde: nav gudrāku ieguldījumu, ko mēs varētu veikt.

K fragments **ASV prezidenta Harija Trumena uzruna** ANO konferencē 1945. gada 25. aprīlī.

Mēs šodien pilnībā saprotam, ka uzvarai karā ir nepieciešami vareni vienoti centieni. Uzvara miera laikā prasa līdzvērtīgas pūles. Cilvēks jau sen ir iemācījies, ka nav iespējams dzīvot pašam par sevi. Tas pats pamatprincips šodien attiecas arī uz tautām. Kara laikā mēs nebijām izolēti. Neuzdrošināsimies izolēties tagad miera laikā. Visi piekritīs – lai mums būtu labi kaimiņi, arī mums pašiem jābūt labiem kaimiņiem. Tas attiecas uz jebkuru cilvēku darbības lauku.